

LICENSED PRODUCT
ColorChecker
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

1 2 3 4 5 6 8 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18

NIEUWE
GENEESWIJZE
DER
VENERISCHE ZIEKTEN
GEMAKKELIJK EN ONKOST-
BAAR GEMAAKT.

洋学文庫
文庫 8
C 1204

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18
TAMMA JAPAN

Tentoonstelling van de ...
... over de ...
... over de ...
... over de ...
... over de ...
... over de ...

NIEUWE
GENEESWIJZE
DER
VENERISCHE ZIEKTEN
GEMAKKELIJK EN ONKOST-
BAAR GEMAAKT.

Naamlijst van BOEKEN.

- HECKER & KIRCHNER, over de Gonorhoca. f 1-16
 J. PLENK, over de Venusziekten en Recepten. s 1-10
 ——— over het Kwikzilver in de Venusziekte. s :- 12
 GIRTANNER, over de Venusziekten. . . . s 3- :
 HAHNEMAN, over de Venusziekten. . . . s 2-10
 J. G. VAN WY, over de bijtende Sublemaat in
 de Venusziekten. . . . s :- 14
 H. BOERHAAVE, over de Venusziekten. . . . s 1- 5
 SCHLICHTING, over alle Ongemakken der Teel-
 delen. . . . s 2-10
 TISSOT, Onanisme of Zelfbevelekking. . . . s 1-10
 O. C. EICKHA, over het Graveel en de Jicht. s :- 15
 GEHEIMEN der Voorteeeling en het ware Genot
 der Omhelzing, 3 deelen. . . . s 4-16
 KENTEEKENS en ware van den zuiveren Maag-
 dom uit Natuurkennis. . . . s 1-10
 DE KUNST om schoone Kinderen te Teelen. s :- 13
 HUISHOUELIJK Handboekje, naar TISSOT,
 over de Verkoudheid en Zinkingpijnen. . s :- 3
 J. QUARIN, over verscheide Ziekten, als Be-
 roerte, Persloop, de Jicht, Hoest en Ve-
 nusziekten. . . . s 2- 4
 BESCHOUWING van het Huwelijk, 2 deelen. s 2-12

NIEUWE
 GENEESWIJZE
 DER
 VENERISCHE ZIEKTEN
 GEMAKKELIJK EN ONKOST-
 BAAR GEMAAKT.

TEN DIENSTE VAN DE ZULKEN, DIE ZICH
 ZELVEN, ZONDER HULP VAN DOCTOR OF
 CHIRURGIJN, GENEZEN WILLEN. VOORAF-
 GEGAAN VAN DE GEPASTE MIDDELEN,
 OM ZICH VOORTEBEHOEDEN, BIJ EENE
 VERMOEDELIJKE BESMETTING, EN VER-
 GEZELD MET DE NODIGE RECEPTEN
 OM DIE IN DE APOTHEKEN TE
 DOEN VERVAARDIGEN.

DOOR *** M. D.

GEDRUKT VOOR REKENING VAN DEN AUTEUR,
 EN ZYN ALOM IN DE MEESTE BOEKWIN-
 KELS VOOR f 1:- TE BEKOMEN.

GENEESKUNDE
VENNERSKAP
GEMAAKT
1802

TEN DIENSTE VAN DE VERZEN, DIE ZICH
ZIEKEN, NOOCH HULP VAN DOCTOR OF
CHIRURGEN, GEZEEN WILLEN VOORAN
GEGAAV VAN DE GEHEERTE MIDDLEN,
ON VOORTEGELIEN, EN KENNEN
DEZELV MET DE HONDE RECEPTEN
DOEN VERVAERIGEN.

**De Auteur erkend geene Exempla-
ren voor echt, die niet met het voor-
staande *Vignet* en opschrift, TEN NUT
VAN 'T ALGEMEEN gedrukt zijn.**

65- 1106

文庫 8
C 1204

A A N D E N

L E Z E R.

Zoo lang de wereld en de Geneeskun-
de in wezen zijn, heeft men altoos
lieden gevonden, die deze kunst nu
eens uit menschlievenheid, dan eens
om winst, doch altoos ongewettigd oef-
fenden. Dit bedrijf kon niet misfen, of
moest het bederf der lijdens naar zich
slepen.

Geene ziekte heeft dit lot meer on-
* der-

II AAN DEN LEZER.

dervonden, als die welke wij aan de ontdekking van Amerika verschuldigd zijn. 't Schijnt, als of 'er nu geen het minst geneeskundig talent noodig is, om haar te behandelen. De nuchterste Barbiers- en Apothekers-Jongens schromen niet middelen uittedelen. Overal vindt men biljetten van Tanden- en Kiezen-trekkers, Kwakzalvers, en ik weet niet welk gespuis al meer, en dat soms onder het oog van hen, die 'er toegesteld zijn, om daar voor te waken, angeplakt en uitgedeeld, welke hunne bekwaamheid het Veneriesch publiek uitventen.

Deze buitensporigheid loopt zoo wel
op

AAN DEN LEZER III

op 't bederf der geneeskunde; als der lijdens uit. De laatsten weten niet, wie zij uit dezen hoop zullen kiezen; en 't is een geluk zo zij in 'al dit ontuig een eerlijk en bekwaam voorwerp aantreffen.

't Is om de ongelegenheid van deze misbruiken tegentegaan, dat ik onderneem, in een klein bestek, de kenmerken der gewonelijkste Venerische ziekten op eene voor een ieder begrijpelijke wijze voortedragen, gevolgd van den raad en de voorschriften, omtrent 't geen zij in ieder tijdstip te doen hebben; om zich zelve spoedig, gemakkelijk, onkostbaar,

IV AAN DEN LEZER.

baar, maar boven al zeker en zonder gevaar van instorting of kwade toevallen (waar van de al te *Cavaliere* geneestrand van Kwakzalvers gewoonlijk het gevolg is) te genezen.

Derhalve zo in dit schrift de ziektes duidelijk, en zelfs ('t geen het voornaamste is) voor iemand in de kunst onervaren verstaanbaar, zijn opengelegd: zo de middelen ter geneezinge aan de hand gegeven, de eenvoudigste, de eigenaardigste, de zekerste zijn, zal ik mijn oogmerk bereikt hebben; 't welk bestond om die genen, welke hun leven en hunne gezondheid,

aan

AAN DEN LEZER. V

aan onervaren en oneerlijke handen, ten nadeele van hunne beurs en welvaren betrouwen, te redden uit dit gevaar.

Men zoude mij te onregt de onmogelijkheid dezer onderneming voorwerpen! Heeft niet de Heer **TISSOT** getoond, dat men de meest voorkomende ziekten voor een ieder kenbaar en geneeslijk maken kan? Dit zelfde is veel gemakkelijker omtrent de Venerische ziekten, om dat dezelve zich meest al door uitwendige, en onder de zinnen vallende teekenen kennelijk maken.

* 3

't Is

't Is waar, 'er komen somtijds toevallen bij, welke de hand eens ervaren heelmesters vorderen. Doch deze, dunkt mij onder verbetering, worden meest uit verzuim, of uit een averecht- fche genees-wijze geboren. De eerste en gewoonlijkste Venus - kwaalen zijn Druipers en Chancers; en deze van den beginne af goed behandeld, gaan niet dan zeer zeldzaam gepaard met eenig toeval, waarvan ieder mensch zich zelven niet zoude kunnen helpen.

Ik heb nog een woordje van de Artsen en Heelmesters te zeggen; en 't spijt mij, dat dat woordje de faculteit

reit niet veel eer zal doen. 't Is dit, 't zijn zij zelven, die 't eerst tot alle misbruik, tot alle kwakzalverij, in dit geval, aanleiding gegeven hebben. — 't Kan zijn dat de Venerifche Ziekten, in hare kindsheid afschuwelijker, en door de onkunde van haar tegengif, moeilijker om te genezen, die handelwijze wettigden, welke eene bijzondere en grotere beloning voor derzelver genezing vorderde. Maar ik laat het aan 't geweten mijner medebroeders over, te besliffen of deze kwalen nu nog afschuwelijker blijven dan zoo vele andere, of moeilijker om te herstellen als die genen, waarvoor nooit een bijzonder

of

VIII AAN DEN LEZER.

of een buitengewoon hoog salaris gevordert wordt? Wat regt hebben wij hiervoor zulke buitensporige sommen afteperfen! Staat het ons vrij het publiek in onze geldgierigheid de boete eener ligte, zeer menschelijke en verschoonlijke struikelinge te doen ondervinden! Is dit overeenkomstig met de waardigheid dezer edele wetenschap!

EER.

(1)

EERSTE HOOFDSTUK,

Over de Voorbehoeding der Venerische Ziekten.

I. **A**lle menschen hebben eene gesteldheid, om door den bijslaap met een besmet persoon aangedaante worden met 't een of ander Venerisch toeval. De voorbeelden van 't tegendeel zijn zoo zeldzaam, dat ik niemand rade daarop te bouwen.

II. Indien 'er eenig zeker en algemeen doorgaande kenmerk was, waaraan men besmette personen kennen konde, zoude ik 't openleggen, opdat men zich voor dergelijken bijslaap zoude kunnen hoeden.

Als ik van kenmerk spreek, bedoel ik eenig uitwendig teeken, onderscheide van eene zichtbare vloeijing uit de teeldeelen, van aanmerkelijke zweeren, zwelling en ontsteking aan dezelve: want niemand is zoo dom, om in eene zoo zichtbare besmetting in te loopen. Maar alle deze teekens zijn

A

menig-

menigmaal wel tegenwoordig, doch niet zoo in 't oogloopend ('t zij ze zoo sterk niet zijn, of dat men gezorgd heeft zich door reinigen een aanzien van gezondheid te geeven, 't geen de uitwendige en schijnbare welvarenheid geloofwaardig maakt) dat men deze kwaal met phijfische zekerheid kan vermijden. Alzoo zien wij dezelve zich van de een aan de anderen medelen.

III. Ik onderstel, dat iemand onmiddelijk na den bijlaap verzekerd wordt van de onzuiverheid des persoons, met wien hij te doen gehad heeft. In dit geval moet hij onmiddelijk de teeldeelen met laauw water afwaschen, dezelve daarin eenigen tijd baden. Daarna zal hij terstond dezelve bevochtigen met het volgende middel.

N. I. *R̄. Mercur. dulcis subtilis. pulv. ʒj.*

Aq. Rosar. ʒxij.

M. Albumin. Ovi. N. ij.

Zoo menigmaal hij of zij 'er zich van bedient, moet men de flesch omschudden. Hoe meer en hoe langer men de teeldeelen hierin houdt,

't zij door middel van doeken daarin nat gemaakt daarop te leggen, 't zij ze daarin eenen geruimen tijd te baden, des te beter. Ik rade ook hiervan inspuitingen te doen in de Schaft en in de Vrouwelijke schede, en deze tot zes maal daags ten minsten te herhalen. Op deze wijze, denke ik, zoude het mogelijk zijn, de smetstof in hare geboorte te verftikken.

Hetzelve hangt als dan nog plaatselijk aan de deelen, die dit 't eerst hebben ontvangen; waarom ik denke, dat 't onnuttig is, inwendige middelen aan te raden. Alleen zal 't goed zijn, al wat het bloed in sterke beweging brengt, als lopen, rijden, dansen, verhittende dranken, specerijen, bijlaap enz. te vermijden (om dat door een sterker omloop van 't bloed de opflorping van 't nog plaatselijk hangend gift verhaast wordt.)

Met 't een en ander is 't goed, wel drie dagen aan te houden (*)

Ik

(*) 't Geen ik hier voorschrijf is overeenkomstig met eene gezonde geneeskunde. Dat middel, 't geen een kwaad, wanneer het diepe wortelen geschoten heeft, kan uitroeijen, heeft zeker de kracht om zijne zaden te dooden.

Ik heb geen zwak voor het recept, dat ik aanra-
de. Alle middelen, waarin een goed deel kwik ont-
bonden is, en 't geen men overal aan de teeldelen
brengen kan, zijn even goed, zoo zij niet scherp
zijn. Die genen, welke geene onkosten behoeven
te ontzien, zullen beter doen, voor de inspuitin-
gen in de Schaft en Schede zich te bedienen van
een middel dat taai en slijmerig zijnde, aan de
deelen eenigen wijl hangen blijft, als bij voorbeeld:

N. II. R_c. *Argenti Vivi* ℥ij.

Therebinth. Venet. ℥ij.

Extingue in Mortario Vitreo, sensim ad,

dendo Mel. Rosar. ℥iv.

Aq. — ℥vj.

In-

Ik zoude hier nog wel iets anders over kunnen zeggen:
wijl mij door eene lange ondervinding bekend is een zeker
middel, ter voorbehoeding van de Venus-Ziekten. Ik kan
't zelve nog niet bekend maken; om dat het best is, 't
eerst onder 't oog en ten onderzoek van 't een of ander
respectabel corps te brengen. Anderziints zoude men zich
nog aan bespotting blootstellen.

Indien het te dik mogt zijn voor de inspuiting
(want 't zelve hangt van 't weér ook af) kan men
het een weinig warmen, of met een weinig ge-
meen water verdunnen.

Hoe schielijker na den bijslaap men deze mid-
delen en hoe menigvuldiger in 't werk stelt, des
te meer hoop is 'er op de voorbehoeding van
verder kwaad (†).

IV. DE voorbehoeding tegen de besmetting
wordt als iets hopeloos aangezien, waaraan vele
grote artsen te vergeefs getornd, en waarvoor
zij tot nog toe opgetornd hebben. Hij die een
voorbehoedmiddel aankondigt, loopt gevaar van
voor een snorker, zoo niet voor een kwakzalver
gehouden te worden. Nogthans kan niemand be-
togen, dat het *a priori* eene onmogelijkheid is,
dergelijk middel te vinden. Dit zou *indirect* be-
wijzen, dat BOERHAAVE en andere lichten der
artseneijkunde domooren geweest zijn! Of zoude
men

(†) Als ik inspuitingen aanrade, verzoeke ik de artsen te
bedenken dat ik dit doe lang voor de ontsteking, in welke
ik wel wete, dat zij veelal schadelijk zijn.

men mischien beweerden willen, dat het den arts niet gegeven is, de palen zijner kunst verder uittebreiden?

Ik zal dit alleen hier bijvoegen, ten einde het vooroordeel tegen een voorbehoedmiddel te verminderen: dat het niet onmogelijk en zelfs niet onwaarschijnlijk is, dat het zelve middel, hetwelk de smetstof door de gansche massa der vochten verspreid, kan wegnemen, dit doode, plaatselijk aangebragt zijnde daar, waar het in den beginne alleen hangt.

Eene andere bedenking.

Gesteld zijnde, dat men dergelijk een voorbehoedmiddel bezat, is 't goed en geoorloofd dit bekend te maken? zal dit de hoererij en ontucht niet vermeederen?

Vijftien zestienden onzer ziekten zijn een gevolg onzer onmatigheid en nogtans prijst men hen, die zich bevljigten op de verbeteringen der kunst, welke die ziekten leert te genezen. —

De

De Venerifche ziekten, zoo lang de ervaring ons niet geleerd had, hoe ze best te behandelen, waren veel verschrikkelijker, en moesten de menschen van de ongebondenheid afkeriger maken. Evenwel weigert men geene erkentenisfe aan de geneeskundigen, welke het tegengif dezer ziekte gemeen maakt, en zijne behandeling veilig hebben doen worden. —

Maar zoo deze ziekte zoo veel vermogen had, om den ingefchapen lust tot het voldoen des instinkts der natuur te dempen, zou een noodzakelijk gevolg hiervan zijn, dat onze tegenwoordige zeden zuiverer zijn, dan zij waren voor de verspreiding der ziekte: eene zaak, welke deze gestrengte zedemeesters verre zijn van te beleiden.

Nog eens. Bijaldien ook een erkend voorbehoedmiddel de ontucht vermeederde, blijft de vraag noch, of de wereld, over 't algemeen, meer verliezen zou, bij die vermeederde ontucht (die nogtans als dan van geen phijfiek kwaad gevolgd zoude zijn) dan zij zou winnen, door het ophouden der Venusziekte.

NB. Deze middelen ter voorbehoedinge zijn,

A 4

ver-

vermogender op de Mannelijke dan op de Vrouwelijke Sexe, van wegens het maakfel hunner deelen.

T W E E D E H O O F D S T U K .

Van eenen kwaadaartige Venerifchen

Druiper.

V. DEZE of dergelijke middelen na een vuilen bijlaap verzuimd, of de smetstof te sterk zijnde, openbaren zich vroeger of later, meestentijds binnen de veertien dagen, eerst eene jeuking aan de teeldeelen, welke allengs heftiger wordende, tot pijn overgaat, gelijk de aandoening, welke men bij 't waterlozen ontwaar wordt. Vervolgens doet zich voor eene vloeijing van eene meestentijds geelgroenachtige, somwijlen met bloed besprenkelde stoffe, die eerst dun daarna dikker wordende, 't aanzien van etter verkrijgt; alhoewel zij niets anders dan eene soort van scherpe stoffe is, vloeijende uit de slijmbuizen van de Schaft en Sche-

Schede gelijk aan die welke men in de verkoudheid uit het snotvlies, door de neus uitwerpt.

VI. De Lekstof, die uit de Schaft, en uit de kliertjes der Vrouwelijke Schaamdeelen vloeit is geene etterstof, in het doorgaande beloop van een Venerifchen Druiper.

De Schaft bij de Mannen, en de Vrouwelijke teeldeelen worden bedekt met een dun slijm, 't welk voorkomt, dat de scherpe pis de gevoelige deelen niet knage.

De kliertjes, die 't zelve afscheiden door de Venerifche smetstof aangedaan, lekken een dun scherp vocht uit, van eenen gelijken aard, als dat, 't welk bij verkoudheid uit de neus vloeit. Evengelijk als in deze laatste, wanneer de ziekte-stof rijp geworden is, dit vocht dik, taai, lijmerig-geelgroenachtig wordt, alzoo verandert bij den voortgang van een Druiper de Lekstof van dun in dik, gelijkende volmaakt na de stoffe, die uit de neus vloeit, welke geen etter is, alhoewel zij 'er naar zweemt.

VII. Als men deze vloeijing ook aan zich zel-

ve overlaat, vermindert de ontsteking en pijn ongevoelig, zoo dat men ook onder 't waterlozen geene bijzondere aandoeningen op 't laatst meer gevoelt, wanneer de druiper verouderd is geworden; ten zij dan door eene geweldige ongeregeldheid in de diëet, of eene bijzondere ontstekingscherpte van 't bloed en andere vochten het toeval van den druiper gelegenheid verkrijge andere, als zeer zware hete koortsen, met haren nasleep, versterking van 't lijdend deel uitte werken.

VIII. Ondertuschen is de ontsteking en pijn in 't lijdend deel, voornaamlijk bij die genen welke deze kwaal nooit te voren gehad hebben, in den eersten tijd dikwijls te aanmerkelijk, om niet 't eerste voorwerp te zijn van de aandacht des lijders.

In de behandeling mijner zieken denke ik eerst om ze van de ontsteking te verlossen. De verneerische druiper komt bij mij daarna eerst in aanmerking.

De Lijders kunnen hieraan hun staat erkennen. Het besmette deel is rood, ontstoken, pijnlijk,
bo.

boven al in 't watermaken; men erkent dat men de koorts heeft, wanneer men omstreeks honderd polsslagen in een minuut telt.

In de vrouwen is de druiper meestentijds niet zoo pijnlijk als bij de mannen.

IX. Als dan is 't voor een persoon van middelbare jaren en bloedrijkheid dienstig eerst eene Aderlating van omstreeks twaalf oncen bloeds te doen, daarna te gebruiken:

N. III. *Nitri depurat.* ℥j.

David. in dos. N. Xij.

Waar van men alle uren een poeijer in neemt, met een glas limonade gemaakt met citroenen en suiker, of in plaats van citroen een weinig room van wijnsteen (*cremor. tartar.*) Men herhaalt de aderlating en de poeijers, tot dat de ontsteking, pijnen, koorts, of geheel weg, of zeer dragelijk geworden zijn.

X. Uitwendig moet men op de ontstoken delen
doc.

doeken in laauwe karnmelk, of in hui van zoete melk met een weinig azijn, natgemaakt leggen, dewelke gedurig vochtig moeten worden gehouden.

XI. In dit en alle andere venerifche toevallen komt het zeer op eene goede diët aan; welke bestaat in 't vermijden van al wat verhittend, fcherp en onverteerbaar is. Varkensvleesch, gezouten en gerookt vleesch en visch, zalm, fleur, paling, specerijen, wijn, sterke drank en dergelijke zaken meer moeten voor contrabanden worden verklaard. Hoe verder de kwaal van de genezing af is, hoe gestrenger de levensregel zijn moet, zoo dat men op 't laatst een weinig meer vrijheid duft nemen.

XII. Als nu de ontsteking verdwenen of veel verminderd is, moet men aan de genezing van den druiper beginnen te denken.

Hier toe kan men langs onderscheiden wegen komen. Schoon ik de andere niet afkeure, houde ik in 't tegenwoordig geval, namelijk voor iemand die zich zelve behandeld die methode de beste, welke de Venerifche stoffe deels verbetert, deels uit

uitwerpt door zachte, ontlastende middelen, gemengd met het kwikzilver.

XIII. Men heeft over het gebruik der buikzuiverende middelen magtig veel getwist. De een beweert, dat zij de vloeijing bevorderen, de ander dat zij haar nadeelig zijn. Een ieder beroept zich op zijne ondervinding; ('t geen niet altoos zoo is) ieder heeft de ondervinding aan zijne zijde. Zie hier myne gedagten:

Zachte, oplofende, verkoelende purgatiën hebben niet alleen de eigenschap om den buik te zuiveren, zij ontspannen, om zoo te spreken, alle de ontlastbuizen, en vermeerderen, buiten den stoelgang, ook andere uitwerpingen. Dus zijn zij 't aanzetten der vloeijing bevorderlijk.

Scherpe, harstachtige, heete, prikkelende purgatiën, behalve dat zij de huishouding van 't dierlijk ligchaam storen, en 't gansche gestel geweldig aangrijpen, putten de bron van onze vochten uit; en lyden hier, door de prikkeling, welke zij in de darmen maken, alle de vloeistoffen derwaarts heen, waar door de lekking van den druiper natuurlijk verminderen moet.

Zoo

Zo de voorstaanders dezer laatste zich op hunne ondervindinge beroepen, verzoeke ik hen in aanmerking te neemen, of hunne lijdens misschien niet van een buitengewoon sterk gestel geweest zijn, zoo dat die scherpe purgatiën op hen 't zelfde uitwerksel gehad hebben, als de zachte laxeer-middelen op gewoone menschen.

De pijn vermeerdert den toevloed van vochten naar 't pijnlijk deel. Daar nu scherpe purgatiën altoos plegen geweldige pijnen naar zich te slepen, hoe kan het anders zijn, of de vochten daarheen gelokt, moeten de vloeijingen des drui-pers doen afnemen?

XIV. Doen wederom ter zake. Overeenkom-stig XII. kan men zich, naar verkiezing van een der volgende middelen bedienen:

P O E I J E R S.

N. IV. R_c. *Rhei Electi.* ℥j.

Mercur. dulcis. gr. iij.

Camphor. gr. ij.

M. f. *Pulv.* N. Vj.

Hiervan moet men alle twee uren een gebrui-ken, met schoon water.

CON-

C O N S E R V.

N. V. R_c. *Pulp. Cass.*

Mann. Electæ. à ℥j.

Rhei Electi. ℥ij.

Mercur. dulcis. ℥j.

Syr. Rosar. sol. C. fenna. ℥j.

M. f. l. a. CONDITUM.

Om 's avonds en 's morgens een kleine note-muskaat groot van te gebruiken,

D R A N K J E.

N. VI. R_c. *Fol. fenn. S. S.* ℥℥.

Rhei pulv. ℥j.

Infund in aq. fervid. per $\frac{1}{2}$ hor.

Colat. ℥Vj adde.

Panacæ. Mercur. gr. IV.

M. Om 's morgens twee à drie cheekopjes van te gebruiken.

P I L L E N.

N. VII. R_c. *Rhei* ℥j.

Extract. Cichor. ℥ij.

Mercur. dulcis pulv. gr. ij.

Camphor. gr. ij.

M. f. *pilul.* N. XL.

Om

Om alle uren drie te gebruiken. Men kan zich naar willekeur van 't een of ander dezer middelen bedienen, het gebruik daar van zoo inrigtende, dat men altoos loslijvig blijve, en drie à vier stoelgangen hebbe in vierentwintig uren. Voor zeer zwakke personen en kinderen kan dit Sijroopje van dienst zijn, als men 'er twee of drie eijerlepeltjes van in neemt:

N. VIII. R̄. *Syr. Cichor c. Rheo.* ʒj.

Pulp. Cassia. ʒij.

Panacæ. Mercurial. gr. ij.

M. f. l. a. *Linctus.*

XIV. VELE Lijders hebben een schrik tegen het kwikzilver, bang gemaakt door de nadelige uitwerkselen, die deszelfs averechts gebruikt heeft naar zich gesleept.

Voor deze dient 't geen ik ga zeggen. 't Is zeer wel mogelijk den Druiper te genezen, door zachte buikzuiverende middelen, zonder kwik. Ik heb 'er nog onlangs twee voorbeelden van gezien.

Alles nogtans wel ingezien zijnde is 't beter,
die

die middelen met een weinig kwik te vermengen, om dat de ondervinding ons leert: dat Mercuriale middelen op de beledigde plaatsen uitwendig en plaatselijk aangebragt, de genezing dier beledigingen merkelyk verhaasten; ten anderen, omdat het mogelijk is, dat een deel van de pok smet bij eenen Druiper in 't bloed opgeslurpt wordt, het welk door de kwik best verbeterd kan worden.

Eindelijk de kwik gebruikt, zoo als wij het hierboven hebben voorgeschreven, heeft niets gevaarlijks.

Zoo de Lijders onder het aanwenden der bovengemelde middelen misfelijk, benaauwd, ongesteld, als bedekt met een koud zweet, worden; zoo dit somtijds daags na het gebruik dier middelen nog aanhoudt, dan rade ik hem terstond van Apotheek te veranderen. Dit is een teeken, dat de bereidingen uit de kwik vervalscht zijn.

XV. WANNEER na 't een of ander dezer middelen eenige dagen gebruikt te hebben, men zeer loslijvig wordt, moet men de gift of verminderen, zoo dat men niet meer dan omtrent vier goe-

B

de

de stoelgangen heeft, of dezelve maar in de twee of drie dagen ééns innemen.

't Is onmogelijk dit juist te bepalen; nadien de buikzuiverende middelen in uitwerking verschillen, naar mate van de bijzondere gesteldheid van den persoon, die ze gebruikt. Hierom moet dit aan zijn oordeel worden overgelaten.

XVI. Hiermede gaat men van tien tot twintig dagen voort, naar mate der beterschap, die hij ondervind. Dezelve onderkent hij daaraan: Dat de stof minder overvloedig wordt, ongevoelig van groen in geel, van geel in wit veranderd; zoo zij nu en dan noch een geelachtig aanzien heeft, is 't maar zelden. Zij wordt geheel wit, taai, en laat zich in draden uittrekken. Het bezinksel in de pis, 't geen in den aanvang als een wolkachtige fleim op den bodem van 't glas ligt, wordt nu weiniger, en hangt onder in het glas in draadswijze vezelen.

XVII. NAARMATE men aan deze kenmerken de vermindering der kwaal gewaar wordt, neemt men nu zeldzamer bovengemelde purgeer middelen.
Edoch

Edoch ik rade altoos in de drie dagen, éénmaal den buik te zuiveren.

Laat ik hier eens voor altoos zeggen, en in den geest van die genen, welke zich van deze handleiding bedienen zullen, inprenten; dat, wanneer zij in twijfel staan, of het gebruik dier middelen verminderd of nagelaten moet worden, het altoos beter is daarmede te lang aantehouden, dan 't te schielijk te staken.

't Is voor geen sterveling mogelijk het juiste oogenblik aanteduiden, waarin 't gif ophoudt in 't ligchaam aanwezig te zijn. Daarom gebruikt een voorzichtig arts of heelmester nog eenen geruimen tijd de middelen, die de Venetische Scherpste verbeteren of uitwerpen; alhoewel hij bij zich zelve zeer wel overtuigd is, dat mischien 't ligchaam daarvan reeds gezuiverd is.

Ik zal deze zaak door een tastbaar voorbeeld ophelderen.

Stel dat men een lood Berlijnsch blaauw in een emmer water mengt, neemt nu gedurig een le-

pel van dit geverfd water 'er uit , en doet 'er een lepel schoon water in. Houd daar mede aan , tot dat het water geheel zuiver geworden is : maar dat nu eenig sterfelijk mensch zegge het juiste oogenblik waarin het water begint volkomen vrij van dat blaauw te zijn.

Even zoo is 't met de Venerische Ziektens gelegen ; 't smet is de verw ; 't water zijn onze vochten.

Zoo nu een Arts aldus te werk gaat , begrijpt die geen , welke in deze wetenschappen onervaren is , hoe veel meer reden 'er is , om voorzichtig te zijn , in geloof te slaan aan eene schijnbare herstelling.

Menige lijdens , gelovende gezuiverd te zijn , en in dit geloof de nodige middelen te vroeg , al was 't ook maar één dag stakende , hebben 't verdriet gehad zich naar verloop van eenigen tijd in de Spaansche-Pokken te zien vallen ; en om misschien één eenige purgatie te hebben verzuimd , eene kuur van verscheiden maanden te moeten uitstaan.

Men behoort nimmer uit de gedagten te laten gaan ,

gaan , dat ook 't allergeeringste greintje venerisch smet in 't ligchaam nagelaten , door de kracht des levens en den omloop der vochten , door den tijd in grote toeneemt , zoo dat eindelijk derzeive geheele massa aangestoken wordt in een aanmerkelijk bederf.

Een kundige heeft altoos vrijheid iets vroeger op te houden : maar een onervarene moet den zekeren weg gaan.

XVIII. Hierom zo de kwaal , onder 't gebruik dezer middelen zichtbaar afneemt ; zo de vloeijing merklijk verminderd , en de stof geheel wit en taai blijft , rade ik zeer ernstig aan met de purgatiën , welke men van den beginne af heeft ingenomen , voorttegaan , tot dat de lekkings geheel ophoudt.

Indien de Druiper op deze manier genezen wordt , kan men 'er zeer zeker staat op maken , dat al het smet uit 't ligchaam gedreven is.

Ik gelove niet , dat het mogelijk is één eenig voorbeeld bij te brengen , waarin deze kuur van enig toeval gevolgd geweest is.

XIX. ONDERTUSSCHEN gebeurt het ook dikwerf ,

werf, dat, in weêrwil dier purgatiën, de ver-
slapte slijmbuizen van de Schaft, de Schede en om-
leggende delen, niet ophouden eene witte, dikke
lekstoffs uittezieperen, dewelke niets met de vo-
rige, die Veneriesch was, gemeen heeft.

Als dan komen die purgatiën in de drie da-
gen maar ééns of tweemaal te pas. Men gebruikt
tuschen beide 't een of ander der navolgende
middelen:

N. IX. *Rç. Balsam. Peruvian.*

Olei Olivar. à ʒ ʒ.

M. S. Om vier maal des daags van 30 tot 60
druppels te gebruiken.

N. X. *Rç. Therebinth. Venet.*

Olei Amygd.

Conserv. Rosar. à ʒj.

M. S. Vier à zesmaal des daags een Eijer lepel.

N. XI. *Rç. Therebinth. Coct. ʒj.*

Ut Fiant Pill. gr. ij. s.

Zes maal daags 6 a 8 stuks te neemen.

Indien deze middelen krachteloos bevonden
wor-

worden, bedient men zich van 't een of ander
der volgende.

N. XII. *Rç. Balsam. sulph. succin.*

Olei succin.

Janip. à ʒij.

M. S. Twee à drie maal van 25 tot 30 druppels.

N. XIII. *Rç. Croci Martis adstring. ʒi ʒ.*

Os. sepia.

Succin.

Corall. à ʒij.

M. David. an XIV. p. æq.

S. Twee maal des daags een poeijer.

Zo op 't gebruik van 't een of ander dezer mid-
delen, druppel- of bloed-pisfen volgen mogt, staakt
men hetzelve; men drinkt zeer veel laauwe melk,
waarin men een grein *opium* ontbinden kan; zoo de
melk alleen dit toeval niet genoeg bedaart.

Daarna staakt men 't gebruik dier middelen voor
een paar dagen, waarna men dezelve in kleiner
hoeveelheid wederom begint te nemen.

XX. Zoo in weêrwil van 't een of ander dezer

middelen, de lekking onvermindert en hardnekkig aanhoudt, moet men overgaan tot de inspuitingen in de Schaft, Schede en omleggende Vrouwelijke teeldelen. Ik bedien mij voor de eerste maal van zuiver en getemperd water, waarin een zesde deel goeden oude Rhijn-Wijn gemengd is; trapswijze de koude en hoeveelheid van Wijn vermeerderende. Hiermede laat ik tot twaalf maal in de 24 uren inspuitingen doen. Deze sluiten gemeenlijk de lekking in korten tijd.

Wordt dit oogmerk, nadat men nu reeds eene week met zuiveren en kouden wijn inspuitingen gedaan heeft, niet bereikt, zou het nutteloos zijn 'er langer mede aan te houden. Als dan bedien ik mij nog van de volgende inspuiting.

N. XIV. *Rx. Aq. Calcis. ℥vj.*

Mell. Rosar. ℥ij.

M. S. Zes maal intespuiten koud.

't Is mij gebeurt, dat na alle deze en dergelijke middelen vruchteloos te hebben in 't werk gesteld, het koud-water-bad eene week gebruikt te hebben,

de

de lekking deed ophouden, zonder naderha weder te voorschijn te komen.

Maar bij aldien zij tegen dit alles aanhoudt, zoude ik ('t geen een geval is dat in de honderd duizend malen niet ééns gebeurt, indien de patient op de voorzegde wijze behandeld is) vermoeden, dat 'er eene verborgene verzwering schuilt in de Schaft, Schede of daaromtrent, dewelke ik, onder het hervatten der purgatiën, zoude pogen met de volgende inspuiting te genezing te brengen:

N. XV. *Rx. Mercur. Vivi. ℥ij.*

Therebinth. Venet. ℥℥.

Extingue in mortar vitreo & adde.

Olei Oliv. ℥ij.

M. S. Om zes maal intespuiten, zorgdragende, dat de ingespotene stof niet terstond wegvloeit.

Hier mede houde ik omstreeks veertien dagen aan, de purgatiën, om den tweden of derden dag tusfchen beiden gebruikende.

Zo daarna de lekking aanhoudt, geneest hij die met een der middelen XIII. aangewezen.

Bij aldien dezelve hardnekkig blijft voortdu-
ren, zal hij onder 't gebruik der inspuitingen
't volgende middel zesmaal in de 24 uren in-
nemen:

N. XVI. R₂. *Corticis Peruvian. Optimi.*

subtilisf. pulveris. ℥iij.

Coq. ex. aq. Com. ℥xxiv. ad.

Residuum Calat ℥xij. adde.

Sanguin. Dracon. ℥ ℥.

Syr. Corticis Aurant.

— *Cinamon.* à ℥j.

M. S. Iedermaal een Theekop - vol.

Zodra deze hulpmiddelen in 't werk worden
steld, mag niet alleen, maar moet de dieet ge-
heel voedende en versterkende zijn. Sterke
Vleeschsoepen, goed gebrad, sterke wynen met
matigheid gebruikt, als ook 't baden der Teel-
delen in ys koud water zijn als dan zeer voor-
delig, en slaan gewonelyk de laatste hand aan
de herstelling

DER-

DERDE HOOFDSTUK.

Over de toevallen van een Venerischen

Druiper.

XX. Ieder Druiper sleept uit zijn eigen aard
zekere toevallen naar zich, welke, offchoon wij
ze ook nu eerst verhandelen, de aandacht van
die genen, welke de zorg hunner eigene gene-
zing op zich nemen, van den beginne der kuur
byzonder verdienen.

De Teeldelen zijn altoos bij den Druiper voor-
al in deszelfs begin meer of min ontstoken. —
De scherpe Lekstof uit de Schaft, Schede enz.
vloeiende, hecht zich aan de nabuurige delen,
zet zich hoofdzakelyk, bij de Mannen, onder
den voorhuid, besproeit en besmet bij de Vrou-
wen, alle de inwendige wanden der delen, die
door de lippen harer schaamdelen bedekt wor-
den. Hier door vindt deze Lekstof gelegenheid
aldaar een poos te vertoeven. Dit vermeerdert
hare scherpe; deze ontsteekt de deelen die zij
aanraakt. En deze ontsteking is vruchtbaar in

na-

nadeelige gevolgen, welker eerste uitwerksel de Chancers zijn, die ook verwaarloosd de Spaansche - Kraag, en deze wederom het Koude Vuur enz. ten gevolg kunnen hebben.

Ter voorkoming dezer ongelegenheid is mijne algemene raad de zindelijkheid. Het menigvuldig waschen met laauw water. Men kan 'er een tiende deel goeden wijn azijn bij doen.

Zo bij de mannen de Pijnlijkheid en Zwelling van 't lid den lijder afkeerig maakt van 't ontbloten des roeden-hoofds, rade ik hem, om veel grooter smerten en toevallen te vermijden, het Mannelijke lid in, zo veel mogelijk laauwe omslagen van hui, of water met een weinig azijn, of baden van dit vocht te stoven, ter vermindering der ontsteking en ontspanning der gezwollene delen.

Hetzelfde is raadzaam voor de Vrouwen. Personen onder haar, welks zich aan menigvuldige besmettingen blootstellen, kennen bij ondervinding de heilzaamheid dezes raads. Zij bedienen zich van een injectie-spuut, waarmede zij de scheidende hoofdzakelijk, en ook de omleggende delen

af-

afspoelen. Derhalve is de zindelijkheid, in den oorsprong dezer ziekte (of om, in mijn begrip, geneeskundiger te spreken, *toeval*) want in den eersten aanval, geloove ik onder verbeteringe dit kwaad, niet anders te zijn, dan een plaatselijk toeval, de gansche massa der vochten nog blijven in dezelve zuiverheid, waarin zij te voren was.

Met dit eenvoudig voorbehoed-middel, van den beginne af en menigvuldig genoeg aangewend, voorkomt men van de 25 malen 24 malen, de Chancers, die anderzints zoo menigmaal medgezellen zijn van Druiper.

XXI. VAN alle de eigentlijke toevallen van een vuilen Venerischen Druiper, zijn de gewoontste, verdrievelijkste en den lijder meest ontrustende, de moeilijkheid in 't waterlozen, en het kromtrekken der roede.

Alles wat dient, om de ontsteking te verminderen, hier boven VIII. en IX. gemeld, strekt om 't een en ander te verzachten.

Ik zoude hier een lang register van verzachtende middelen kunnen plaatsen; doch die alle te samen niet veel meer nut doen, dan een eenvoudigen drank uit een derde zoetemelk entwee derden gekookt water, die bij aanhoudendheid in groote menigte, laauw gedronken, dit toeval schielijk pleegt te verzachten.

Zo het kromtrekken van de roede hier niet naar luisterde, zal men met gewenscht gevolg, door middel van een ijvoren spuitje, *laauwe zoetemelk in de roede inspuiten, in een theekopje, waarin men een grein opium ontbonden heeft!*...

't Is zeer nuttig bevonden het pijnlijke deel ter zelve tijd in laauwe, zoetemelk dikwerf te baden.

VIER-

VIERDE HOOFDSTUK.

*Over den goedaartigen Venerischen
Druiper.*

XXII. LIEDEN, welke meer dan eens dit ongemak gehad hebben, lijden min pijn van 't zelve. De lekking geschied zonder merkelijke snijding; de roede wordt niet smertelijk krom getrokken. De druiper vloeit zonder koorts of ontsteking.

De goedaartigheid des Druipers is ook een gevolg van eene mindere scherpte des smets of van die eigene gesteldheid des lijders, door welke hij minder geschikt is, om besmet te worden.

Van dezen Druiper is de behandeling dezelve als die des vorigen, met deze uitzondering, dat men alle die middelen, welke de ontsteking tegen gaan, niet behoeft te gebruiken en dat men terstond tot de bovengemelde buik openende middelen kan overgaan. Zie Bladz. 14, 15.

VIJF.

VIJFDE HOOFDSTUK.

*Over de geneeswijze van eenen Venerifchen
Druiper, volgens de Fransche ma-
nier.*

De Franschen zijn doorgaans lieden, welke de voorzichtigheid hebben te zorgen, dat het geen zij doen, voor al ruchtbaar worde. Hunne geneeswijze der Venerifche ziekten, voornamelijk te *Montpellier* en *Parijs* gebruikelijk, heeft geene geringe vermaardheid verworven.

De manier, waarop wij den Druiper, zo als men hierboven heeft kunnen zien, behandelen, verschilt van die, in de twee gemelde steden gebruikelijk. Hierom zouden eenige 'er hun vertrouwen aan kunnen weigeren. Om derzelve twijfelmoedigheid te gemoet te komen, gaan wij de zelve beschrijven: want wij misbillijken de zelve niet. 't Zou sterk naar verwaandheid ruiken, te willen afkeuren het geen zoo vele brave lieden voor goed gevonden hebben. Zo wij dezelve in onze praktijk niet volgen, is 't alleen, om dat dezelve te veel omslag vordert, en de onze veel
een-

eenvoudiger is. Het geen wij gaan zeggen, vergeleken met het voorgaande, kan een ieder daarvan overtuigen.

Wanneer een kwaadaardige Druiper vergezeld is van hevige ontsteking, trachten zij denzelven te genezen, door middelen welke de ontsteking tegengaan, gelijk aan die genen, welke wij hier boven (IX. X. XI.) beschreven hebben.

Doch zo de Druiper niet vergezeld is met koorts en ontsteking, of zo deze laatste weggenomen is, beginnen zij met een verkoelend buikzuiverend middel, bij voorbeeld:

N. XVII. R. *Pulp. Castæ.*

— — *Tamarind.*

Mann. Electæ à Zij.

Nitri depurat.

Rhei Elect. à Zij.

M. f. CONDIT. Waarvan zij alle een of twee uren een nootmuscaat grootte ingeven, tot dat het begint te werken.

Vervolgens laten zij de Lijders ettelijke baden
C ge-

gebruiken van laauw water, in welke hij van zes tot twaalf dagen een half uur blijft zitten.

Daarna moet hij zich alle vier dagen met het volgend, of een dergelijk zalfje besmeeren, ieder maal zich zelve een half lood inwrijvende.

N. XVIII. *Rp. Argenti Vivi ex Cinnabar.
ter resuscitat. & in acet. destil.
(in quo Limat. ferri quant. ad saturat.
sat. soluta est) loti ʒi.
Extingue in succo inspiss.
Adde.*

Camphor.

Sacchar. Albi subtiliss. pulv.

& mixt, à ʒi.

Axung. porcin. recent. ʒij.

M. f. l. a. Unguent.

Deze inwrijvingen geschieden meest aan de Teeldelen, en derzelven omtrek. Men wrijft het deel eerst met een rode baaije lap; daarna wrijft men de gezegde hoeveelheid zalf over die plaatsen, gedurende een half uur; het gesmeerde deel ten laatste afwaschende.

Deze

Deze insmeringen worden alle vier dagen herhaald.

Eéns in de week geeft men de Lijders het voorszegde buikzuiverend middel N. XVII. in.

Bij de vierde of vijfde insmering vangt de stof aan dik en taai te worden.

Als dan begint men van twee tot zes maal daags in de roede, of schede, versche Olijf- of zoete Amandel-Olie intespuiten. Onder dit gebruik vermindert de lekstof.

Ten laatste laat men inspuitingen gebruiken van laauwe wijn met zuiker.

De Vrouwen moeten zorg dragen hare inwendige Teeldelen daar mede geheel te bevochtigen.

Van 't oogenblik, dat men de inspuitingen bezigt, houdt men gewoonlijk op met de insmeringen.

In plaats van den wijn kan men voor de inspuitingen gebruiken eene kelk water, waarin

C 2

men

men 6 — 8 druppels van het *extract. saturni* gemengd heeft.

Deze is de behandeling van eenen verschen Druiper.

Maar wanneer dezelve verouderd is, geeft men de lijdens een buikopenend middel. Vervolgens beginnen de lijdens op de hier voorgezegde wijze zich de kwikzalve in te smeeren; tot dat zij de dubbele hoeveelheid van het recept. N. XVIII. verbruikt hebben.

Ondertuschen reikt men hun het volgende middel toe:

N. XIX. *Terebinth. Venet.* Zij.

Mannæ.

Pulp. Cassiæ.

Sapon. Venet. à Zij.

Rhei pulverisf. Zij.

Cinamom. — — Zij.

M. f. Boli gr. x.

D. in pulv. liquirit.

Van

Van deze brokjes nemen de lijdens 's morgens en 's avonds zes; zelfs onder den tijd der insmeringen.

Gedurende den ganschen tijd der behandeling moet de geheele levensregel *weinig voedende, verkoelende en bloed-verdunnende zijn en vermindering van alle geestrijke dranken is volstrekt noodzakelijk.*

Men moet ook hier al dat geen in 't oog houden, het geen wij hierboven van den levensregel XI. gezegd hebben.

Ten laatste gaat men over tot de inspuitingen, die men op de hier voorgezegde manier bezigt.

Z E S D E H O O F D S T U K.

Van de Chancers.

XXV. MAAR alhoewel de in XX. gemelde raadgevingen dienen, om die Chancers, welke uit eenen Venerischen Druiper voortkomen, tegente gaan, blijft die geen, weke zich door een onreinen bijslaap aan besmetting blootgesteld heeft, daar aan onderhevig, in zoo verre de Chancers,

even als de Druiper, een toeval zijn, waar door de besmetting, zonder eenig ander voorafgaand teeken, zich het eerst openbaart; zijnde dezelve in dit geval 't eenige kenmerk, waaruit men oordelen kan, met een besmet Persoon te hebben te doen gehad.

XXVI. 't Venerische smet, zich aan de teedelen gehecht hebbende, verwekt aldaar meer of min groote zweertjes, die meest verheven randen hebben, en bij Mannen rondom 't hoofd van de roede, de Voorhuid, 't toompje, en ook de geheele roede — en bij Vrouwen aan de lippen der Schaamdelen, Binnelippen, Kittelaar, en omleggende delen, zich vertoonen.

Zij doen zich meestäl voor, in den beginne, als een blaasje of klein absces; 't geen zich zeifs doorvretende, of door wrijving open brekende, eerst een dun waterig vocht, daarna een scherpe etter uitloost. Derzelver kanten zijn doorgaans ontsloken en rood, en breiden zich allengs in breedte en diepte uit, zoo dat zij op 't laatst het geheele aanzien van eene verzweringe hebben, waarvan de randen hard, nu eens rood, dan bleek en omgekruld zijn. Wanneer zij dezen trap bereikt heb-

hebben, vermeerderd ook allengs de pijn en zwelling, en 'er voegt zich meestentijd meer of min koorts bij.

XXVII. 't GEBEURT ook, dat na eenen bijslaap met een besmet persoon, 't gif der ziekte zich aan de teedelen hechtende, in plaats van deze zweertjes, aldaar kleine blaasjes, (*CrySTALLINI*) zich vertoonen. Deze zijn opgevuld met een helder, dun scherp vocht. Zij gaan veeltijds over in Chancers, en vorderen dezelve behandeling als deze laatste.

XXVIII. INDIEN de ontsteking, roodheid, zwelling, pijn en koorts hevig is, zo de lijder of lijderes van een bloedrijk gestel zijn, zal het nodig zijn 't gezegde IX. in acht te nemen, zoo lang tot dat deze toevallen verdwenen of veel verminderd zijn.

XXIX. VERVOLGENS bedient zich de patient van een der middelen XIV. aan geprezen: waar mede men zich drie of vier stoelgangen daags zoekt te bezorgen.

Hier nevens bedekt men de Chancers met de volgende zalve:

N. XX. *R̄. Merc præcipit. rub. ℥ij.*

Axung. porc. recent. ℥j.

M. f. *ung.*

Deze zalf smeert men op een plukfeltje 2 keer daags versch, en legt ze 'er op; of ook het volgende:

R̄. Lap. Caustic. gr. vj.

aq. rosar. ℥vj.

Mell. Rosar. ℥ij.

Om daarmede drie keren daags een plukfeltje, natgemaakt, opteleggen.

Op deze eenvoudige wijze, vermijdende alle scherpe bijtmiddelen, geneest men deze Chancers meestentijd in veertien en ook wel in minder dagen.

Dit hangt af van de gesteldheid der lijdens, voor zoo verre zij meer of minder vatbaarheid tot 't Venerische smet hebben, naar mate dit scherper is, en zij een meer of min gezond gestel genieten.

XXX. ONDERTUSSCHEN is 't goed de omleggende

de delen gedurig te sloven, met doeken gedoopt in laauw water met een zesde deel azijn, of met hui van zoetemelk. Dit is bijzonder dienstig, zoo lang 'er pijn en ontsteking bij is.

XXXI. 't SCHAADT niet, al smeert men de Chancers in den omtrek, met laatstgemelde zalve en boomolij; 't zelve leert de ervaring de geneezing te verhaasten.

XXXII. MEN moet 't gezegde XI. hier niet vergeten; een matige levensregel, en de onthouding van 't geen aldaar verboden is, komt hier even zeer te pas.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Over de Spaansche Kraag, Phymosis en Paraphymosis.

XXXIII. Een Venerische Druiper, Venerische Chancers, of dit dubbel ongemak, zoo als het menigmaal te zamen gaat, 't zij men verwaarloosd heeft, die middelen, welke ter voorkominge van nieuwe toevallen, in 't vorige Hoofdstuk zijn aan-

geraden, te gebruiken (het geen doorgaans 't geval is,) 't zij de hevigheid van 't smet, en eene ge-
steldheid tot ontsteking, in 't bloed der Lijders
daarvan de oorzaak zijn, de bovengemelde toeval-
len, slepen nu en dan eene vereeniging van den
Voorhuid naar zich, waardoor dezelve of niet
beneden het roedenhoofd gebragt kan worden,
of die denzelven beneden het roedenhoofd zoo-
danig intrekt, dat de Voorhuid niet weder naar
boven gebragt kan worden.

XXXIV. VAN DIT tweederlei ongemak, is
't laatste gevaarlijker als 't eerste. Beiden zijn zij
menigmaal van eente ernstigen aard, om door de
Lijders zelve te worden behandeld.

Indien derhalve de te hier na te geven raad geene
spoedige verligting aanbrengt, rade ik de Lijders
zich vaardig tot eenen deskundigen te verwoegen.
Zij zullen dit ongemak als geene beuzeling aan-
merken, indien zij bedenken, dat meer dan
een Lijder dit toeval het leven, of 't verlies van
het Mannelijk lid gekost heeft.

Het eerste dier twee ongemakken kan, door het
toeknippen der Vaten, beneden 't roedenhoofd,
schie-

schielijk eene versterking, gemeenlijk 't Koud-
vuur genaamd, naar zich slepen. Het andere,
dat is de Spaansche Kraag, waarin de Voorhuid
over 't roedenhoofd toegetrokken, maakt, dat de
etter der Chancers diep invrete, en lelijke zwe-
ren make.

XXXV. ZODRA zich dit toeval opdoet, moet
de Lijder zich gedragen, gelijk IX. gezegd is:
stovingen van karnmelk, hui, water en wijn,
laauw opgelegd, en menigmaal herhaald, komen
hier zeer te pas.

XXXVI. ZODRA de pijn, ontsteking en span-
ning verminderd zijn, moet men de Voorhuid naar
onderen brengen, en de Etter-stoffe, uit de Chan-
cers druipende, afwaschen, en 't ontbloote roe-
denhoofd in evengemelde verkoelende stovingen
houden, en daarna de zalve in XX. opgegeven 'er
opleggen; of men moet, in 't andere geval, de
Voorhuid boven het roedenhoofd, hetzelfde al-
vorens met dezelve zalve bestreken hebbende,
brengen.

XXXVII. 't Is goed met deze zelfde stovin-
gen,

gen, en de verkoelende levenswijze nog eenige dagen aan te houden, zelfs als de Voorhuid en 't mannelijk lid reeds in hun vorigen staat hersteld zijn.

Behalve de verkoelende levenswijze, zijn gedutige stovingen, tusfchen lauw en warm gebruikt, van een groot nut, om de ontsteking en spanning optelosfen.

XXXVIII. MAAR, indien in weêrwil van dit alles, de ontsteking, zwelling, roodheid en pijn toenemen, moet men zich terftond bij een bekwaam Heelmeester vervoegen, die door eene gepaste Kunstbewerking, den Lijder uit dit gevaar redden kan.

A C H T S T E H O O F D S T U K.

Over de Venerifche Lieschbuilen, en de Venerifche zwelling der Ballen.

XXXIX. Venerifche Druipers en Chancers, die genen namelijk, welke versch en niet verouderd zijn, behandeld op de bovengemelde wijze, en ver-

vergezeld met een goeden levensregel, dat is, een zoodanigen welke weinig voedend, verkoelend in dranken, spijsen, bewegingen enz. is, zijn doorgaans vrij van nasleep.

Ik zegge met opzet *doorgaans*, om dat belde deze kwalen, ook door de allerkundigste Kunstenaren behandeld, evenwel, 't zij door eene grifligheid der Natuur, (die wij *Medici idiosyncrasia* noemen) 't zij door de kwaadaardigheid van 't smet, en zijnen hardnekkigen tegenstand, tegen de allergepaste middelen, den Lijders veel verdriets, en den Arts of Wond-Arts, die hen behandeld heeft, een zoo ongelukkige als onverdiende blaam, op den hals kunnen laden.

Maar deze gevallen zijn zeldzaam: Welk Mensch zou anders met deze Ziekten willen te doen hebben?

Nadat de Lijders eenigen tijd, aan eenen Venerifchen Druiper en Chancers ziek geweest zijn, worden zij een gevoel van warmte, hitte, ontsteking in den liesch of ballen, doorgaans maar in één derzelven gewaar. Dezelve gaat vergezeld van roodheld, zwelling en koorts.

Zom-

Zomtijds zwellen de Klieren, in den liesch en bal of ballen, zonder merkelijke Koorts of ontsteking.

Dit ongemak eindigt in dezer voege, dat het gezwel verdreven wordt, dat het tot verettering overgaat, of dat het een onpijnlijk, verhard, onveranderlijk gezwel blijve.

XL. NAARMATE dit Boekje alleen ten gebruik is van hen, die gene Genees of Heelkundigen kundigheden hebben, kan ik hen alleen leren, hoe zij zich gedragen moeten, om tot het eerste dier oogmerken, dat is, tot het verdrijven, te geraken.

Bij aldien zij daarin niet mogen slagen, rade ik hen, zich onmiddelijk tot eenen Heelmeester te vervoegen. Dergelijke gevallen zijn te ernstig, om ze als beuzelingen te behandelen.

In geval een dezer ongemakken vergezeld gaat met ontsteking, roodheid en koorts, moet hij terstond alles in 't werk stellen, wat dezelve kan tegengaan.

Daarom zal hij al dat geen gebruiken, twelk wij

wij aangeraden hebben, in het eerste tijdperk van een Venerischen, kwaadaardigen Druiper. Zie IX.

Ter zelve tijd zal hij uitwendig daarop leggen, de navolgende zalve:

No. XXI. R. *Linim. volat.*

ung. neapolit. ad. ʒj.

M. f. Ung.

Hier van zal hij de grootte van een Muscaatnoot, in de nabijheid van 't gezwel inwrijven. (*)

Daarna zal men overdekken, eene Pap uit kruim van wittenbrood, en laauwe karnmelk, die viermaal 's daags ververscht moet worden.

Men gaat op dezelfde wijze voort, iederen dag wascht men het gezwel af en wrijft wederom dezelfde hoeveelheid zalve op nieuws in.

Ondertusfchen gebruikt men dagelijks een zacht, ver-

(*) Van zeer vele nuttigheid is het, en doet bijna altijd het gezwel verdwijnen, als deze zalf aan den binnenkant van het Dijebeen, op die zijde waar het gezwel is, wordt ingewreven.

verkoelend, buikzuiverend middel, in welk geen kwikzilver komt. N. XVII.

Men drinkt dagelijks zeer veel hui, dunne limonade, thee of schoon water.

Op deze wijze stilt men gemeenlijk in drie dagen de ontsteking, en de zwelling, en roodheid begint veeltijds te verminderen.

Maar, ik herhaal het, zo de toevallen verergeren, moet hij zich geenzints op zijne eigene wijsheid of dit boekje verlaten, maar de hulp van eenen heelmeester zoeken.

In beide deze gevallen is de rust van 't lichaam dienstig.

XLI. 't Is noodzakelijk den balzak altoos in een draagband te dragen. 't Is zelfs nuttig dit te doen bij Druipers.

Die draagband wordt aldus gemaakt. Men doet een gordel, of linnenband om 't bloote lijf; vervolgens hangt men den balzak in een breed stuk
lin-

linnen, waarvan men de beiden einden van voren in dien gordel vast maakt.

De opzwellung der ballen wordt meestal verdreven; maar de Lieschbuil gaat ligt tot veretteringe over.

XLII. De verettering wordt aan deze teekens herkend. De pijn en ontsteking verdwijnen, maar het gezwel wordt eer grooter dan kleiner. Men gevoelt eene huivering en eene sluipkoorts. Het gezwel wordt zachter; men ontdekt eene klopping in hetzelfde; eindelijk, wanneer men 't drukt, kan men de golving van de etterstofte ontwaar worden. Ondertusfchen vermeerdert veeltijds de zwelling, verheffende zich met eene punt, waar het doorbreekt, en zich van zijne etterstofte onlast.

XLIII. Zo de opzwellingen der Ballen, of Lieschbuil van den beginne af zonder ontsteking of pijn geweest is, behoeft men geene middelen tegen de ontsteking, gelijk als in 't vorig geval, te gebruiken. Navolgende zalve zal daarin van dienst kunnen zijn:

℞.

Li-

N. XXII. R̄. *Lin. Volatil.*

Ung. Neapol.

aa. ʒj.

Aide.

Sapon. Hispan. in aq. com. q. S. solut. ʒj.

Camphor. subtilisf. pulv. ʒj.

M. f. l. a. Unguent.

Hier mede besmeert men zich op dezelve wijze als in 't voorgaande geval. Daarna overdekt men 't gezwel met eene pleister, gemaakt van de *Emplastr. de Galban Crocat.*

Deze smeringen laat men vergezeld gaan met het navolgend buikzuiverend middel:

R̄. *Rhei Elect ʒj.*

Sal. Tartar. ʒij.

Olei destill. Menth. gti. x.

M. f. pil. N. LX. D. in fol. argent.

Van deze pillen moeten de lijdens vier malen daags vijf, meer of weiniger, naarmate zij werken
(doch

(doch hij mag wel vier stoelgangen hebben) innemen.

Bij de smeringen zal men, niet zonder voordeel, in 't oog houden, dat het goed is, om de verdrijvingen te bevorderen, het gezwel een tijd lang, omtrent een half uur, met de gezegde zalve zachtjes te wrijven.

Deze soort van opzwellen der Ballen en Lieschklieren gaan niet zoo menigmaal tot verettering over als de andere: integendeel willen zij dikwerf een hard, onpijnlijk, halstarrig gezwel blijven, het geen in rust gelaten, ook de lijdens in rust laat, doch 't geen getergd door heftige middelen, boosaardig en dreigend wordt.

XLIV. AANMERKING over het opzwellen der Zaadballen en Lieschklieren.

Beide deze ongemakken zijn meestentijd een nasleep van voorafgegane Druipers of Chancers, schoon ze ook wel behandeld zijn: doch dit is iets zeldzaams.

En zijn 'er ook veroorzaakt, door dat men de

lekking der pokstofe uit den Druiper of Chancers te ras gestopt heeft. Dergelijke Lieschbuilen en opzwellings der Zaadballen verdwijnen gemeenlijk, wanneer men door zachte buik-openende middelen N. IV. en VIII. door uitwendige stovingen of door eene inenting het geluk gehad heeft die lekking wederom voor den dag te brengen, welke lekking, 't zij die van eenen Druiper of van Chancers, men vervolgens geneest, zoo als hier boven gezegd is.

XLV. Er zijn noch andere opzwellings der Zaadballen en Lieschklieren, die, kort na den bij-slaap met een besmet persoon zonder eenige voorafgeganen Druipers of Lieschbuilen zich voordoen: nademaal het smet onmiddelijk door de Lieschklieren of Ballen is opgeslurpt geworden; de roede, schede en omleggende delen vrij gebleven zijnde. Dan dit geval is vrij zeldzaam.

Men behandeld dezelve, zoo als in 't Hoofdstuk VI. VIII. is aangewezen.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Over de Spaansche Pokken.

XLVI. ALHOEWEL dit werkje eigenlijk alleen voor die genen geschreven is, welke zich zelve, bij eenig versch Venerisch ongemak (waartoe de pokken niet behooren) zullen behandelen; willen wij nogtans wel aantoonen, hoe de lijdens van dezelve genezen mogen worden, voor zoo verre zij nog niet zeer diepe wortelen geschoten hebben, en vrij zijn van hevige toevallen en gebreken, welke de kundige hand eens heelmeesters vorderen.

XLVII. VOORAF moeten wij hen leren, hoe zij kunnen weten, dat hunne vochten door 't pokkig smet aangedaan zijn.

Zo men weet, dat men voortijds eenig Venerisch ongemak gehad heeft, bovenal wanneer men 'er zeer schielijk van genezen geweest is. Als men aan de huid vlekken, puisten, schilferachtig uitslag ontwaar wordt, die voor geene gewone bloedzuiverende middelen wijken, en gedurig zich dan hier, dan elders voordoen.

Ingeval men zweren in den neus of keel ontdekt; bovenal zoo deze zich tegen gewone middelen, zonder kwik, halfstarrig verzetten.

Zomtjds erkent men 't aanwezen der pokken aan de heeschheid der stem.

De pijnen, welke men des nachts in 't bed warm geworden, in de beenderen gevoelt, alwaar zij het minst met vleesch bedekt zijn, kenmerken menigmaal en 't zekerst de pokken.

Deze zijn de teekenen, 't zij eenige daarvan alleen, 't zij ze alle te zamen tegenwoordig zijn, waaraan men deze ziekte herkent. Personen, welke langen tijd Chancers of Druipers verwaarloosd hebben, moeten het daarvoor houden, dat hunne vochten meer of minder door het pokkig gif zijn aangedaan: offchoon zij ook anderzints geene teekenen van het aanzijn der pokken bij zich dragen.

XLVIII. ZODRA men de genezing dezer kwaaf begint, moet de levensregel dun, mager en verkoelende zijn: zoo als wij dien XI. beschreven hebben.

't Is

't Is mij menigwerf gelukt de masfa der vochten te zuiveren van dit smet, op deze manier, die zeer eenvoudig is, weinig omslag maakt, weinig voorzorg vordert, weinig of geen gevaar heeft van wegens 't gebruik van 't kwikzilver.

De bereiding is van den Heer PLUMMER:

R ϕ . Calomel. VII mæ sublimat.

Sulphur. aurat. Antimon. III. præcip à 3j.

Tere in mortar. vitreo, ut fiat pulvis subtiliss.

Adde sensim.

Resin Guajaci. ʒij.

Gummi — Div.

Camphor. gr. x.

Elixir. prop. q. S.

M. f. pilul. N. XLVIII.

D. in pulv. liquirit.

Hier van nemen de lijdens 's morgens en 's avonds ééne pil.

't Is dienstig bij dezelve te gebruiken een drank, dien zij zich zelve bereiden kunnen uit den salsapa-

D 4

pa-

pillen en klis-wortel van ieder vier lood, dien zij klein gesneden laten koken op twee flessen water, tot dat 'er ruim eene fles van overblijft, wanneer het door een doek of zeef gegoten is. Hier van nemen zij de helft, ieder maal, dat zij die pillen innemen.

Zoo de lijdens van een koud, waterachtig gestel zijn, kunnen zij in plaats van dien wortel het pok- of sassenfras hout nemen, waarvan zij op dezelfde wijze een afkooksel maken kunnen.

L. **HIERMEDE** moeten zij ten minsten vier weken aanhouden, alhoewel die teekenen, die hen tot deze Geneesmiddelen deden overgaan, eerder verdwenen waren.

Het veiligste is dezen algemeenen regel te volgen — van nog achtentwintig dagen hiermede voortegaan, nadat zij geloven hersteld te zijn. Zie XII.

Deze middelen kunnen de lijdens in alle tijden van 't jaar, zonder vrees voor koude of slecht weêr, gebruiken. Ik heb nog niet eens gezien,

dat

dat dezelve, hoe menigmaal ook aangewend, den mond aantasten.

LI. Zoo in spijt van deze pillen de nachtpijnen aanhielden, zal 't nuttig zijn de meest pijnlijke plaatsen te wrijven met de zalve N. XXII., even zoo als LXIII. gezegd is. Dit pleeg veeltijds eene schiekelijke verzachting aan te brengen.

Zoodra de pijnen verdwenen, of zeer aanmerkelijk verminderd zijn, houd men met de zalve op, ondertuschen zonder tuschenpozingen met de gezegde pillen voortgaande.

LII. *Nodige herinnering omtrent het gebruik van middelen tegen Venerische ongemakken, in welke het kwikzilver gemengd is.*

Naardien dit boekje ingerigt is ten dienste van lijdens, welke zich zelve behandelen willen, zonder verzuim van beroep, en die zich gevolgelijk aan de opene lucht menigmaal blootstellen, rade ik dezelve het opvolgen van:

I. Zich warm te kleden, ten einde de uitwaseming te onderhouden.

D 5

II. De

II. De koude, vochtige avondlucht te vermijden, zoo veel mogelijk is.

III. Zoodra zij ondervinden, dat het tandvleesch gezwollen, bloederig, stinkend wordt, dat de tanden los worden, moet men met die middelen in- of uitwendig terstond ophouden; tevens een zacht, verkoelend, buikzuiverend middel gebruiken als N. XVII. tot dat dit toeval verdwenen is, zich ondertuschen den mond met vier delen water en één deel azijn gedurig uitspoelende.

IV. Daarna moet men die vorige middelen hervatten; maar het kwikzilver, dat 'er inkomt, tot op een derde of de helft verminderen.

Men moet de tanden met een zacht borstel reinigen, en de tandvleesch met een zacht penseel wassen, en de tanden met een zacht penseel wassen, en de tandvleesch met een zacht penseel wassen.

De tanden moeten met een zacht penseel wassen, en de tandvleesch met een zacht penseel wassen.

Ey de onderstaande boekverkoopers te
bekennen:

- Amsterdam, H. Coster.
Amsterdam, L. van Es, C. Reos, J. C. van
Lesteren en H. Timmer.
Amsterdam, C. A. Thieme.
Amsterdam, Palier en Zoon, Noman en Zoon
en Lion en Zoon.
Breda, W. van Bergen & Comp.
Delft, P. de Croot en I. Regeer.
Doventer, G. Brouwer en Marsbergen.
Dordrecht, Blasse & van Braam, F. Boekke en
J. de Vos & Comp.
Franeker, J. Teeke-Tuinstra, en G. Ypma.
Gouda, Verblauw en van Bentem.
Groninger, W. van Toekeren, R. J. Schierboek,
I. Gortkens en J. Rönneker.
Hilze, A. J. van Vasthede en H. E. J. de Croot.
Haarlem, J. van Walré & Zoon, Leonaard
en J. Goteling Vinnis.
Hilversum, T. Barends.
Harlingen, M. van der Plaats en C. Prilleuits.
Hoorn, J. Verbrande en de Wed. Breebaart.
Leeuwarden, G. M. Cahais, P. Wierda, J.
W. Brouwer en Steenbergen van Goor.
Leyden, P. H. Trap, W. van Leeuwen, Ha-
zenberg, Menzel, Honkoop, Wed. Cyfvee
en Haak & Comp.
Middelburg, S. van Benthem, Gebroeders Abra-
hams en J. J. van de Sande.
Nijmegen, Viesweg en van Goor en Zoon.
Rotterdam, P. van der Meer, J. van Basten,
F. W. Krieger, J. Hendrikson en P. Tuinzing.
Schiedam, J. H. Sweben.
Utrecht, S. Alter, J. G. van Terveen en J. van
Schoorhaven.
Zaandijk, C. Brandenburg.
Zwoll, D. van Stégeren.
Zusphen, H. C. A. Thieme en W. C. Wansleven.